

Харченко О. В.

Київський університет імені Бориса Грінченка

ЛІТЕРАТУРНА ЖУРНАЛІСТИКА. АНГЛОМОВНИЙ КОНТЕНТ. КОМБІНУВАННЯ КУЛЬМІНАЦІЙ

Стаття фокусує свою увагу на проблематиці світової літературної журналістики як напряму нон-фікшн, що комбінує літературні стилі та літературно-художні техніки з передачею точної інформації, під час написання публіцистики, хронік, тревел-блогів, біографій, нарисів і інших гібридних статей. Стаття зосереджується на стилістичних і літературних прийомах, що впроваджують англomовні автори у світову журналістику й публіцистику. Серед багатьох літературних прийомів, що використовуються в американській і британській літературній журналістиці, необхідно підкреслити значущість діалогу, чіткої хронологічної побудови, відповідних статусних деталей і надання тексту від третьої особи.

У статті кульмінація розглядається у класичному літературному значенні як момент найбільшого загострення конфлікту, сюжетного перелому, що призводить до фінальної розв'язки.

Моніторинг англomовних мультимедіа й емпіричний пошук активних різновидів кульмінацій, що поступово переходять з американської та британської літератури у світову літературну журналістику, належать до головних методів дослідження та подальшого аналізу.

У результаті наукових розвідок було виявлено десять різновидів кульмінацій, що приводять до загострення сюжету, застосування яких уможливило урізноманітнення та покращення публіцистичних статей українських студентів, журналістів і публіцистів, що створюють англomовний мультимедійний контент. У статті характеризуються та наводяться приклади таких типів кульмінацій, що притаманні сучасній англomовній літературі та публіцистиці: випадкова сповідь на публіці; великі герої; катаклізм; Діснеївська смерть; еврика; дурість третього акту; фінальна битва; паралельні конфлікти; шокуючий вибух; Deux ex machine. При цьому підкреслюється, що кількість кульмінацій значно більша і ця проблематика потребує подальшого дослідження.

Ключові слова: англomовний текстовий контент, літературна журналістика, літературні прийоми, кульмінація, сюжет, стилістичні фігури.

Постановка проблеми. Актуальність статті пов'язана з тим, що в часи бурхливого розвитку найновіших напрямів мультимедіа, які охоплюють як журналістику, так і літературну журналістику, студенти-журналісти і видавці мають швидко опанувати та адаптувати новітні техніки створення англomовного контенту, пам'ятаючи при цьому про неповторні риси української журналістики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Чимало українських дослідників зробили внесок у скарбницю підготовки молодих журналістів, видавців і редакторів. Окремо треба згадати таких українських учених, як В. І. Шкляр [10] та В. Й. Здоровега [3]. Плідні методики викладання іноземних мов для молодих журналістів і редакторів розроблені такими відомими фахівцями, як І. М. Черемис [7; 8], В. І. Карабан [4], В. В. Коптілов [5], І. В. Корунець [6], В. П. Андрущенко [1] та інші.

Важливий внесок у розроблення проблематики літературної журналістики зробили такі вчені, як

Т. Wolfe і Е. W. Johnson [29], які вважали, що літературні техніки низки авторів, а саме: Т. Смоллета, А. Чехова, Г. Філдінга, О. де Бальзака, Ч. Дікенса, Е. Гемінгвея, М. Гоголя, – окреслили напрями еволюції американської літературної журналістики. Серед численних літературних прийомів вони підкреслили значущість діалогу (dialogue), чіткої хронологічної побудови (scene-by-scene construction), відповідних статусних деталей (status details) і надання тексту від третьої особи (third person narrative).

Постановка завдання. Мета статті визначається виявленням і характеристикою різновидів кульмінацій для англomовних публіцистичних статей, узятих із літературних творів переважно американських письменників, з метою їх подальшого застосування в роботах українських журналістів, публіцистів і фахівців мультимедіа, що створюють англomовний контент.

Методи дослідження. До головних методів належать моніторинг англomовних мультимедіа

й емпіричний пошук частотних різновидів кульмінацій англомовних авторів, що поволи перетікають у світову літературну журналістику.

Виклад основного матеріалу. Беручи до уваги роботи Р. Нордквіста [18] і М. Лавсона [15], ми розглядаємо літературну журналістику як форму публіцистики та журналістики, що застосовує та комбінує різнопланові стилістичні стратегії та прийоми, які традиційно використовуються в художній літературі. При цьому інформація передається якісно і точно у вигляді нарисів, блогів, біографій, мемуарів, публіцистичних статей гібридного типу.

Термін «кульмінація» був уведений у науковий обіг Арістотелем в його трактаті «Поетика», де отримав визначення як «момент найвищої напруги та зіткнення характерів, з якого починається розв'язка твору» [2].

На думку сучасних журналістів-практиків, кульмінація – це момент відповіді на головне питання сюжету, яке завершує арку напруги [7]. При цьому зазначається, що кульмінація часто розмита або відсутня в журналістських матеріалах, оскільки чимало журналістів просто нанизують факти подій без усякого напруження.

У статті ми будемо розглядати кульмінацію у класичному літературному значенні як момент найбільшого загострення конфлікту, сюжетного перелому, що приводить до фінальної розв'язки.

Моніторинг американської прози та публіцистики, документальних і науково-популярних статей дає нам змогу визначити такі різновиди кульмінацій:

«Випадкова сповідь на публіці» – літературний прийом, що може належати до різновидів кульмінацій, коли один із протагоністів твору випадково, можливо під впливом емоцій, визнає скоєння злочину.

У романі-фентезі «Роби гроші» Т. Пратчетт (2007) одна із шановних співробітників банку Пуччі Лавиш несподівано втрачає контроль і починає вихвалитися на публіці фінансовими злочинами своєї сім'ї. Робить вона це із гордощів за інтелектуальний хист своїх родичів. Поліції нічого не залишається зробити, як арештувати її. Цей епізод твору належить до кульмінаційних [19].

У кінокомедії «Білявка в законі» режисера Р. Лукетича (2001) красуня Ел Вудз, яка вступила в Гарвардський університет, щоби стати юристом і довести своєму колишньому хлопцю, що вона не гірша за нього, на першій судовій справі збиває з пантелику Чутні, молоду жінку, що скоїла злочин. Обговорюючи зачіску Чутні, Ел несподівано

виявляє її брехню та примушує підозрювану проговоритися та визнати провину.

«Ел: І фактично ви не помили ваше волосся... тому, що ваші локони все ще неушкоджені... після цього ви вистрілили у вашого батька!

Чутні: Я не збиралася стріляти в нього! Я думала, що то вона [молода дружина] проходила у двері!» [16]. Цей епізод виявився кульмінаційним у кар'єрі Ел Вудз, після чого вона отримала визнання як фаховий юрист.

«Великі герої» – літературний прийом, що належить до різновидів кульмінацій, коли у скрутну годину несподівано з'являються «великі герої» та рятують становище, битву чи весь всесвіт.

В епічному романі Дж. Р. Р. Толкін «Володар перснів» (1955) «великі герої» у вигляді вершників Рогану, на чолі з Арагорном, розбивають облогу Мінас-Тіріта, а потім і потужну армію Саурона [24]. Ця битва стає кульмінаційною у творі. Після цього Арагорн стає королем та одружується з прекрасною принцесою Арвен, що приводить до розв'язки у вигляді «happy end».

У фентезійному романі-казці Дж. Р. Р. Толкіна «Гобіт, або Туди і звідти» (1937) до одного з кульмінаційних моментів належить епізод, коли величезні павуки починають атакувати карликів [25]. Роль «великого героя» та рятувальника цього разу належала одному з головних героїв твору – добропорядному коротуну гобіту Більбо.

«Катаклізм» – літературний прийом, що належить до різновидів кульмінацій, коли природне явище катастрофічного характеру несподівано руйнує все навколо головних персонажів твору Це може бути цунамі, виверження вулкану, землетрус тощо.

У науково-фантастичному романі Ж. Верна «Таємничий острів» (1874) саме виверження вулкану на невеликому острові в Південній півкулі стає кульмінаційним [28]. Цей катаклізм примушує головних героїв твору, п'ятьох поселенців, що втекли від жахів Громадянської війни в США, перебиратися на риф, щоби бути врятованими пізніше екіпажем яхти «Дункан».

У пригодницькому фільмі «Індіана Джонс і останній хрестовий похід» режисера С. Спілберга (1989) головні герої Генрі та Петра шукають святий Грааль, щоб покарати нацистів [23]. Урешті-решт вони знаходять його у місті Петра в республіці Хатай. На жаль, наприкінці їхньої подорожі секретна кімната у храмі обвалюється, і вони з великими труднощами рятують свої життя, залишивши святий Грааль напризволяще під руїнами храму.

«Діснеївська смерть» – літературний прийом, що належить до різновидів кульмінацій, коли один із головних персонажів твору помирає, і усі починають оплакувати його, але через певний час несподівано виявляється, що він живий.

У фентезійному романі «Гаррі Поттер і смертельні реліквії», написаному Дж. К. Ролінг (2007), головний герой Гаррі несподівано «помирає» від смертельного прокляття [20]. Усі його друзі починають проводити його в останній шлях та оплакувати його, але незламний дух Поттера долає врешті-решт згубне закляття і він оживає.

В епічному романі Дж. Р. Р. Толкін «Володар перснів» (1955) одного з головних героїв твору Фродо двічі вбивають. Спочатку його б'є кинджалом один із орків, а потім він потрапляє під жало потвори Шелоб [24]. Та Фродо виживає, що надає натхнення як його прихильникам, так і читачам роману.

«Еврика» – літературний прийом, що належить до різновидів кульмінацій, переважно детективних творів, коли один із головних персонажів знаходить відповідь на важливе питання або справжню детективну головоломку шляхом роздумів і несподіваного просвітлення.

У науково-фантастичному детективі «Сталеві печери» А. Азімова (1954) один із протагоністів, детектив І. Бейлі, розгадує заплутане вбивство робототехніка Сартона [11]. Детектив зрозумів, що комісар Ендербі вистрілив у Сартона помилково через те, що його окуляри були розколоті і він просто помилився і прийняв Сартона за робота. На детектива несподівано зійшло натхнення, що допомогло йому розплутати тяжкий злочин.

У фентезійному романі «Гаррі Поттер і напівкровний принц» Дж. К. Ролінг (2005) головний герой Гаррі довго намагається згадати певні події, пов'язані з Лордом Волдемортом [21]. Відмовившись від подальших спроб, він саркастично каже: «П'ятдесят сьомий раз щасливий?», на що його друг Рон пропонує випити чарівне зілля, яке допомагає такі Гаррі згадати зловісні дії Лорда Волдемора.

«Дурість третього акту» – літературний прийом, що належить до різновидів кульмінацій, коли один із головних персонажів у найнапруженіший момент твору несподівано робить серйозну помилку або «ляп» і викриває себе чи свій план.

У романі М. Твена «Янкі Коннектикуту при дворі короля Артура» (1889) звичайний янкі XIX сторіччя зі штату Коннектикут отримує ломом по голові і «потрапляє» в VI сторіччя до двору короля Артура [26]. Комічним і водночас кульмінаційним є епізод, коли король та Янкі йдуть за межі замку, щоб ознайомитися з життям простого

народу. Замаскованого короля викривають селяни, коли він починає говорити про те, що тюльпани ростуть на деревах, а яблука збирають під землею. Інколи дурість такого штибу американські критики називають «Idiot ball» («м'яч ідіота»).

У драматичному фільмі «Червоний світанок» (1984) режисера Д. Міліуса американський воїн Джек забрався за спину полковника Стрельникова і, замість того щоб зробити постріл, він із гордістю каже: «Ти програв!». Після цього полковнику вдається вирватися й завдати великої шкоди американському підрозділу [17]. Зрозуміло, що такий кульмінаційний епізод також належить до «дурості третього акту».

«Фінальна битва» – літературний прийом, що належить до різновидів кульмінацій, коли в найбільш напружений епізод твору відбувається вирішальна та жорстока битва сил зла і добра.

У фентезійному романі «Гаррі Поттер і смертельні реліквії», написаному Дж. К. Ролінг (2007), головний герой Гаррі разом з усіма студентами та професорами магічної школи Гогвортс вступають у запеклу битву з Лордом Волдемортом та його вовкулаками, вампірами й гігантськими павуками [20]. Сили добра отримують нелегку перемогу, яка стає кульмінацією цього захоплюючого роману.

В історичному фільмі «300 спартанців» (2007) режисера З. Снайдера фінальна битва стає переломною у протистоянні 300 спартанців на чолі з царем Леонідом із величезною армією перського царя Ксеркса [22]. Ця битва надихнула і греків, і спартанців зібрати потужну армію і таки прогнати багатотисячну армію персів зі своєї землі.

«Паралельні конфлікти» – літературний прийом, що належить до різновидів кульмінацій, коли відбувається декілька конфліктів, вбивств або битв, що розгортаються в різних місцях, але які, як виявляється, пов'язані між собою.

У кримінальному фільмі «Хрещений батько» (1972) режисера Ф. Ф. Копполи, знятому за однойменним романом М. Пузо, кримінальний ватажок Майкл після смерті свого батька сплановує вбивство п'яти лідерів кримінальних банд конкурентів у день хрещення свого племінника [12]. Його план успішно реалізується, і в п'яти різних місцях одне за одним скоюються криваві вбивства.

У фентезійному романі С. Деннард «Вітер відьми» (2017) три сюжетні лінії переплітаються наприкінці роману, що завершується трьома кульмінаційними битвами [13]. Автор постійно перестрибує з однієї битви на іншу, нагнітаючи тим самим напругу.

«*Deux ex machina*» (Бог з машини) – літературний прийом, що належить до різновидів кульмінацій, коли відбувається несподіваний поворот сюжету завдяки додатковим і потужним силам союзників чи друзів, які приходять несподівано на допомогу.

У романі М. Твена «Пригоди Гекльберрі Фінна» (1884) цей літературний прийом використовується наприкінці роману [27]. Коли раба втікача Джима нарешті захоплює поліція, виявляється, що його власниця, тітка Вотсон, вже померла та надала йому свободу.

У фентезійному романі-казці Дж. Р. Р. Толкіна «Гобіт, або Туди і звідти» (1937) карликів, що засіли на лісних деревах, які почали палати та загрожувати їхньому життю, несподівано рятують величезні орли [25]. Автор застосовує цей прийом і в інших своїх творах, зокрема в романі «Володар пернів».

«*Шокуючий вибух*» – літературний прийом, що належить до різновидів кульмінацій, коли відбувається несподіваний спалах чи експлозія, що вносить у твір кульмінаційну напругу і веде до фінальної розв'язки.

В епічному романі Дж. Р. Р. Толкін «Володар пернів» (1955) несподіваний вибух руйнує стіну, і туди проникають бурхливі води річки Діпінгстрім. Цей епізод виявляється дуже драматичним і створює один із кульмінаційних епізодів роману [24].

У містичному романі Е. Айнспаніер «Голодний як вовк» (2015) головний герой – надпри-

родно потужний Вовк – вбиває злого Вендіго, що перетворює людей у канібалів, завдяки вибуху, який лунає просто в паші потворного Вендіго [14]. Саме вибух динаміту стає кульмінаційним моментом роману.

Вищезазначені різновиди кульмінацій та їхні комбіновані варіанти не охоплюють усі можливі типи, притаманні американській художній літературі. Звісно, що цей перелік не є остаточним. Ця проблематика потребує додаткового моніторингу та дослідження, виявлення та класифікації. Різновиди кульмінацій, так само як і інші літературні прийоми, активно впроваджуються в англomовну літературну журналістику та публіцистику.

Висновки і пропозиції. У результаті моніторингу англomовної літератури та публіцистики було знайдено десять різновидів кульмінацій, що являють собою літературні прийоми загострення сюжету твору, які активно застосовуються в американській літературі й поступово проникають у літературну журналістику.

Моніторинг, відкриття та класифікація сучасних різновидів стилістичних і літературних прийомів, що використовуються англomовними авторами в художніх творах і поволі переходять у літературну журналістику, є одним із напрямів наукових розвідок фахівців із літературознавства, філології та журналістики. Опанування цим матеріалом дасть змогу студентам і випускникам журналістських закладів України покращити їхні навички у створенні сучасного англomовного контенту.

Список літератури:

1. Андрущенко В. П. Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу. *Вища освіта України*. 2004. № 1. С. 5–9.
2. Аристотель. Поэтика / пер. М. М. Позднева. Книга сочинителя. Санкт-Петербург : Амфора, 2008. 320 с.
3. Здоровега В. Й. Про журналістику і журналістів: статті, есе, виступи, діалоги. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. С. 90–99.
4. Карабан В. І. Переклад англійської науково-технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця, 2004. 576 с.
5. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. Київ : Юніверс, 2003. 208 с.
6. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу. Вінниця : Нова книга, 2003. 448 с.
7. Скорина О. Урок 2. Кульмінація. Сторі: Мейкер. Школа Громадської журналістики. URL: <https://school-cj.org/courses/story/lesson-2> (дата звернення: 20.04.2020).
8. Черемис І. М. Формування професійної компетенції майбутніх журналістів засобами іншомовних професійних видань: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ : Інститут Вищої освіти АПН, 2008. 22 с.
9. Черемис І. М. Формування компетентності майбутніх журналістів засобами вітчизняної та іншомовної преси. *Вища освіта України*. 2005. № 4 (14). Додаток. С. 169–177.
10. Шкляр. В. І. Українська журналістика: вчора, сьогодні, завтра. Київ : КМУЦА, 1996. 168 с.

Kharchenko O. V. LITERARY JOURNALISM. ENGLISH CONTENT. THE COMBINATION OF CLIMAXES

The article focuses its attention on the problems of world literary journalism, as a direction of non-fiction, combining literary styles and narrative techniques, transmitting the exact information, while writing features, chronicles, travel blogs, biographies, essays, and other hybrid articles. The article concentrates on

stylistic and literary devices, introduced into world journalism and nonfiction by English-speaking authors. Among numerous literary devices applied in American and British literary journalism, it is necessary to underline the importance of a dialogue, a chronological scene-by-scene construction, relative status details, and the presentation of the text from the third-person perspective.

In the article, the climax is considered in the classical literary meaning as the moment of the highest conflict sharpening, plot breakage, leading to the final denouement.

Monitoring of English speaking multimedia and empirical search of active types of climaxes, gradually moving from American and British literature into the world literary journalism, belong to the main methods of research and further analysis.

As a result of the scientific research, ten variants of climaxes, leading to the plot sharpening were determined, the application of which would diversify and improve the quality of works of Ukrainian students, journalists and nonfiction writers shaping English multimedia content. The article characterizes and gives examples of the following types of climaxes, which are apt to the contemporary English speaking literature and non-fiction: occasional public confession; big heroes; cataclysm; Disney demise; eureka; the third act silliness; final combat; parallel conflicts; shocking explosion; Deux ex machine. At the same time, it is emphasized that the number of climaxes is much greater and this topic needs further research.

Key words: *English textual content, literary journalism, literary devices, climax, plot, stylistic figures.*